

УДК

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГЕОПАРКУ «СКЕЛЯСТІ БЕСКИДИ» ЯК ЦЕНТРУ ГЕОТУРИЗМУ

Юрій Зінько

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна, (032) 239-46-28*

Розглянуто методологічні питання формування в Українських Карпатах нової міжнародної категорії збереження і сталого використання геоспадщини – геопарків. Проведено комплексну оцінку потенційної території у регіоні Бескид для створення геопарку «Скелясті Бескиди». Проаналізовано можливості розвитку пізнавальних форм туризму у проєктованому геопарку та шляхи його перетворення у геотуристичний центр міжнародного значення.

Ключові слова: геопарк, геоконсервація, геотуризм, геоспадщина, скелі, геотуристичні атракції, геотуристичні траси

У міжнародній класифікації заповідних територій в останні роки впроваджується нова категорія збереження геолого-геоморфологічної спадщини – геопарки. Геопарк – це територія з визначною геологічною спадщиною і розробленою програмою (стратегією) сталого розвитку. Програма розвитку геопарків розроблена ЮНЕСКО у співпраці з Міжнародним союзом геологічних наук та урядовими інституціями і затверджена у березні 1999 р. на ХХІХ Генеральній конференції ЮНЕСКО. Завдання цієї програми – скоординувати національні та міжнародні зусилля в галузі збереження геолого-геоморфологічної спадщини, геотопів, геомісць, заповідних геологічних об'єктів. Програма Геопарків тісно співпрацюватиме з Центром світової спадщини ЮНЕСКО та Міжнародною мережею біосферних заповідників “Людина і біосфера” (МАБ). Згідно цієї програми передбачається щороку надавати цей міжнародний статус 20 територіям, які відповідають критеріям нової міжнародної категорії збереження геоспадщини.

Території, що претендують на включення до міжнародної мережі геопарків, повинні відповідати таким критеріям [15; 16]:

- території повинні включати визначену кількість надзвичайно важливих об'єктів геологічної (геолого-геоморфологічної) спадщини, що мають наукову та освітню цінність, унікальний характер і рекреаційну привабливість;
- одночасно об'єкти геологічної спадщини можуть становити археологічний, історико-культурний та екологічний інтерес;
- на цих територіях розвивається геотуризм, який сприяє розвитку уявлення і знань людей про геоспадщину;
- тут демонструються методи збереження та залучення геологічної спадщини до задоволення потреб геонаукових дисциплін і розробки природоохоронних заходів;
- значна увага на цих територіях повинна приділятися співпраці з місцевими жителями, а також освітньому і соціально-економічному розвитку громади;
- повинен існувати менеджмент-план території геопарку, який сприятиме сталому соціально-економічному розвитку (як правило, базованому на екотуризмі);

- геопарк повинен бути складовою глобальної мережі, що демонструє та розповсюджує найкращий досвід стосовно природної спадщини та інтегрується у програми сталого розвитку.

У програмі розвитку геопарків спеціально наголошується на таких перевагах нової категорії: тут одночасно забезпечується захист геоспадщини, акцентується увага на сталому розвитку та значна роль відводиться місцевим громадам, зацікавленим у втіленні планів менеджменту розвитку геологічно цінних територій із урахуванням соціально-економічних цілей.

На початку XXI ст. нова міжнародна категорія збереження геоспадщини – геопарк – активно впроваджується у різних районах світу. Зокрема, в Європі успішно функціонує мережа геопарків, до складу якої входять такі відомі геологічні місцевості, як Геологічний резерват у Високому Провансі (Франція), Вулканічний геопарк (Німеччина), Кам'яний ліс Лесбоса (Греція), Богемський Рай (Чехія). Країна Динозаврів (Румунія) та ін. Геопарки створюються на основі природних природоохоронних територій (резервати, ландшафтні та національні парки) та охоронних історико-культурних місцевостей (парки культури, історичні центри). Підставою для створення низки європейських геопарків стала реалізація програми Міжнародного геологічного союзу та Європейської асоціації зі збереження геологічної спадщини (ПроГЕО) щодо виділення геологічних місць (геотопів) міжнародного значення для основних регіонів Європи.

Геолого-геоморфологічна спадщина Карпатської дуги є об'єктом тривалого зацікавлення спеціалістів з геодисциплін і практиків природоохоронної справи. Деякі карпатські країни (Польща, Угорщина, Румунія) вже здійснили детальну інвентаризацію та паспортизацію об'єктів геоспадщини, обґрунтували включення низки об'єктів до Європейського списку геоспадщини та розроблено тематичні геологічні маршрути (геотріпи). В останні роки активно вивчається проблематика формування геопарків у Польських, Румунських та Словацьких Карпатах [9; 11]. Зокрема, до потенційних геологічно цінних місцевостей Польських Карпат, що можуть набути статус геопарку, віднесено ландшафтний парк у Малих Пенінах (зона Пенінських стрімчаків) з вираженим скелястим пейзажем, численними відшаруваннями юрсько-крейдових порід і проявами сучасного морфогенезу, а також всесвітньо відома соляна печера (копальня) Величка з соляними пластами неогену, кришталевими гротами та давніми гірничими виробками [9; 11; 14].

Для Українських Карпат останнє десятиліття характеризується активізацією робіт з вивчення і збереження геоспадщини, які проводять дослідники з геолого-геоморфологічних дисциплін і практики геологічних і природоохоронних служб. Зокрема, геологічні служби провели паспортизацію заповідних геологічних об'єктів у чотирьох карпатських областях, здійснили комплексну характеристику цінних геоморфологічних об'єктів, розпочали роботи з виокремлення об'єктів до Європейського списку геоспадщини та розробили низку геотріпів і спеціалізованих на геоспадщині природничих стежок у національних парках [1, 3, 5, 6]. На порядку денному стоїть питання обґрунтування можливості створення в Українських Карпатах геопарку (-ів) та включення їх у європейську мережу геопарків [2; 4].

На основі експертних оцінок [2] до списку кандидатів щодо створення геопарків було включено 11 визначних геолого-геоморфологічних місцевостей, що мають природоохоронну та історико-культурну цінність, серед яких комплекси Урицьких скель, скель Довбуша та Кам'яне кільце Буковинських Карпат із значним спектром скельних форм, геологічних відшарувань і слідами багатоміліонної історії освоєння; урочище

Старуна з видатними знахідками викопної фауни та діючими грязьовими вулканами [10]; зона Пенінських вапняків у межах Угольського масиву Карпатського біосферного заповідника з унікальними тектонічними відторженцями та різноманітним печерно-скельним комплексом; гірські виробки Мужієвського рудника з демонстрацією багатівікового розвитку гірничої справи; Чорногірський масив з доброю презентацією альпійських і тектонічних форм рельєфу; долина річки Прут на відрізку Яремче–Делятин з відомими у науковій та популярній літературі геоморфологічними й геологічними утвореннями; місце падіння Княгиницького метеорита, уламки якого зберігаються у 150 містах світу; залишкові вулканічні форми Закарпаття з багатою мінерало-петрографічною та геоморфологічною спадщиною; українська частина Мармароського масиву з численними відшаруваннями гірських порід і розмаїттям тектонічних форм. Аналіз наукового та освітнього забезпечення об'єктів геоспадщини та оцінка їх історико-культурного надбання, доступності для відвідування, а також перспективних планів розвитку дали змогу виокремити дві групи об'єктів, на яких насамперед повинні бути проведені проектні та організаційні роботи з підготовки території до створення геопарку. На думку авторів, найперспективнішими за критеріями науково-освітньої обґрунтованості геоспадщини та історико-культурної спадщини, а також за можливостями реалізації програм сталого розвитку слід визнати такі геомісцевості, як урочище Старуна, скелі Довбуша та Урицькі скелі. До другої за перспективністю групи створення геопарку належать такі місцевості, як місце падіння Княгиницького метеорита та, за аналогією до Польських Карпат – зона Пенінських стрімчаків на території Карпатського біосферного заповідника.

У Скибових Карпатах виокремлено територію, перспективну для створення міжнародного геопарку, – геопарк “Скелясті Бескиди”, який охоплює низку типових та унікальних скелястих утворень Сколівських і Верхньодністровських Бескидів [4]. Його основу становлять скельні комплекси: скелі Довбуша (біля с. Бубнище) та Урицькі скелі як найвідоміші в Українських Карпатах скельні утворення з багатою геолого-геоморфологічною та історико-археологічною тематикою. Водночас вони є найбільш відвідуваними рекреаційними об'єктами геоспадщини в регіоні. Згідно з попередніми проектними розробками, геопарк «Скелясті Бескиди» можна сформувати на базі двох великопросторових природоохоронних територій – Поляницького регіонального ландшафтного парку з комплексною пам'яткою природи скелі Довбуша та південної частини національного природного парку «Сколівські Бескиди» з комплексом Урицьких скель. У проектуваному геопарку, окрім згаданих скельних комплексів, представлені також скельні групи (Острий Камінь, Ямельницькі скелі, Комарницькі скелі, скелі Розгірче) та поодинокі скелі (Верхнє Синьовидне, Кам'янистий, Кобилів, Крушельниця). Завдяки виходам стійких ямненських пісковиків на цій території спостерігають численні скельні урвища (стілки) природного та штучного (кар'єри) походження. Цей перелік скельних феноменів доповнюють гідро-геоморфологічні об'єкти – водоспади Кам'янка та Гуркало, численні “шипоти” (мікропороги) на ріках Стрий та Опір і їхніх притоках. Більшість зі згаданих об'єктів геоспадщини – скельні комплекси, групи та окремі скелі, водоспади, – мають багату історико-культурну спадщину. Зокрема, Урицькі скелі репрезентують низку артефактів, пов'язаних з будівництвом дерев'яної давньоруської фортеці Тустань; у скелях Довбуша є багато об'єктів історико-культурної спадщини – дохристиянські ритуальні зображення та печерні культові об'єкти дохристиянських часів; а в скельній групі Розгірче – залишки скельного монастиря [6; 7; 8]. Завдяки історико-культурній і геолого-геоморфологічній атракційності скель Довбуша й Урицьких скель, інших скельних груп, а також водоспадів ця територія є важливою

складовою пізнавальних туристичних маршрутів. На базі цих об'єктів із залученням місцевого населення формують групи обслуговування туристичних потоків з екскурсиводів, провідників та аніматорів з надання послуг активного туризму (кінні прогулянки), а також забезпечення туристів харчуванням.

Планований міжнародний геопарк «Скелясті Бескиди» може стати центром геотуризму, в тому числі міжнародного значення. Геотуризм – це розділ пізнавального туризму, що ґрунтується на вивченні геологічних (геоморфологічних) об'єктів і процесів, а також отриманні від контакту з ними естетичного задоволення [13]. Зокрема, П. Рожицький [12] розглядає геотуризм як певний різновид краєзнавчого туризму, що є багато спільного з кваліфікованим (активним) туризмом.

Похідними від терміна «геотуризм» є такі терміни: *геотуристичні об'єкти* – геологічні (геоморфологічні) об'єкти, що є предметом зацікавлення туристів (каньйони, скелі, печери); *геотуристичні явища* – явища, пов'язані з сучасними геолого-геоморфологічними процесами (гейзери, еолові процеси, берегова діяльність хвиль). Геотуристичні об'єкти та явища становлять геотуристичні атракції [13].

Ще один важливий термін – *геотуристичні траси*, що сполучають геотуристичні атракції, розміщені вздовж спеціально розробленого шляху. З наукових публікацій останніх років випливає, що цей термін співіснує з терміном “геологічні подорожі”, а як синоніми до «геотуристичних трас» часто вживають терміни “геотріпи” або “геомаршрути” [14].

Для пропаганди геолого-геоморфологічної спадщини цієї місцевості та підготовки до створення на її базі геопарку «Скелясті Бескиди» важливим є такі заходи:

- 1) формування спеціалізованих дидактичних стежок до головних скельних комплексів (скелі Довбуша, Урицькі скелі);
- 2) уведення об'єктів геоспадщини до складу тематичних (краєзнавчих) стежок;
- 3) створення нових туристичних продуктів на засадах використання цінних об'єктів неживої природи – відпочинкових, кваліфікованих, пізнавальних, культурологічних;
- 4) забезпечення інформаційними та освітніми виданнями для популяризації культурної і природничої спадщини цієї унікальної території.

Для ширшого використання геоморфологічної спадщини в розвитку геотуризму на території Західної України необхідно розробити регіональні каталоги об'єктів геотуризму з використанням комплексних методик інвентаризації та рекреаційної оцінки охоронних геолого-геоморфологічних об'єктів. Під час підготовки необхідно скористатися досвідом створення каталогів об'єктів геоконсервації [14].

Актуальним є створення на заході України одного або двох геопарків – складових європейської мережі, що повинні стати науковими, освітніми та екотуристичними закладами, які демонструватимуть зразки сталого розвитку визначних геолого-геоморфологічних місцевостей [4].

Важливими є також розробка проектів геотуристичних трас та відповідне їхнє інформаційне (карти, геолого-геоморфологічні путівники) та інфраструктурне (ознакування й облаштування об'єктів) забезпечення, а також тісна взаємодія з організаторами туризму (туроператорами) та громадськими туристичними організаціями. Спробуємо на прикладі геоморфологічної пам'ятки Урицькі скелі (район Верхньодністерських Бескидів) розробити дидактичну стежку геотуристичної тематики. Насамперед слід відзначити, що Урицькі скелі більш відомі як історико-культурний об'єкт – із численними археологічними артефактами давньоруської фортеці Тустань [7; 8]. Зараз комплекс Урицьких скель входить до складу історико-культурного заповідника «Тустань». Певний час ці скелі входили до національного природного парку «Сколівські

Бескиди». Скельний комплекс «Урицькі скелі» відвідувачам національного парку та історико-культурного заповідника позиціонують насамперед як важливий археологічний об'єкт із відповідним інформаційно-рекламним забезпеченням [7; 8]. Водночас, відвідувачі цих скель недостатньо інформовані про особливості геолого-геоморфологічної будови цього унікального об'єкта неживої природи.

При розробці геотуристичної стежки «Урицькі скелі» (протяжністю 0,5 км) враховані такі науково-освітні підходи:

а) необхідність висвітлення морфологічних і генетичних особливостей скельних утворень у Карпатському регіоні;

б) опис основних місць, що пропонуються для огляду, з найбільшою геолого-геоморфологічною інформативністю (навчальні зупинки);

в) подання навчальним групам додаткової геолого-геоморфологічної інформації про інші скельні групи комплексу Урицькі скелі (скельні групи Жолоб, Острий Камінь і Мала Скала);

г) надання рекомендацій щодо забезпечення доступу відвідувачів, інформаційно-навчального забезпечення траси та здійснення природоохоронних заходів.

Опис геотуристичної дидактичної стежки «Урицькі скелі» - Тустанський Камінь (протяжність 0,5 км).

Зупинка 1. Перед нами відкривається велична панорама групи скель Камінь (Тустанський Камінь), які входять до скельного комплексу під назвою Урицькі скелі (фото. 1). Цей скельний комплекс знаходиться в околицях с. Урич складається з чотирьох скельних груп – Тустанський Камінь, Жолоби, Острий Камінь і Мала Скала. Назви скель пов'язані з їхніми характерними зовнішніми ознаками – загостреністю скельних вершин Острога Каменя, а міжскельними пониженнями скельної групи Жолоби. Кожна із скельних груп є поєднанням кількох скельних утворень – скельних брил, скельних стін і блоків. До створення національного парку “Сколівські Бескиди” та державного історико-архітектурного заповідника “Тустань” комплекс Урицьких скель був включений у реєстр геологічних пам'яток природи України і як унікальне рельєфне утворення – один з найцінніших скельних комплексів Українських Карпат.

Виникнення Урицьких скель пов'язане з більшою стійкістю пісковиків, що мають назву ямненські (від с. Ямна на Івано-Франківщині). Ямненські пісковики у Сколівських Бескидах простягаються вузькими смугами через села Урич, Крушельниця, Верхнє Синьовидне, Поляниця (біля Болехова) і проявляються у рельєфі скельними утвореннями, звуженням долин, порожистістю річкових русел. Ямненські пісковики – це масивні світло-сірі і жовтуваті пісковики, іноді вапнисті. У товщі потужністю 10-30 м вони перешаровуються з малостійкими аргілітами і алевролітами.

На початку траси зліва є невелика піщаникова скельна стіна, на якій добре помітні вертикальні (тектонічні) і субгоризонтальні (напластування) тріщини. Вони відокремлюють рівновеликі прямокутні блоки.

Фото. 1. Панорама групи скель Тустанський Камінь (фото Б.Дзядика)

Під впливом вивітрювання вони набувають матрацеподібних форм, що можна спостерігати на фронтальній частині стіни. Ця стінка слугувала для оборонних цілей під час функціонування різночасових оборонних споруд Тустані.

Йдучи стежкою далі, можна детально вивчити складові частини скельної групи “Тустанський Камінь”, які відокремлюються в поперечному геологічному і морфологічному перерізі цього скельного масиву. Скельний масив Тустанський Камінь складається з двох скельних брил (основна і другорядна) і скельної стіни (Велике і Мале Крила), з’єднаних між собою скельним пониженням у формі платформи (територія княжого двору). У плані скельний масив Тустанський Камінь має вигляд складеної стіни, що сформована з паралельних скельних залишків (брили і стіна) майже меридіонального простягання. Огляд основної скельної брили з південної сторони дає змогу виокремити кілька шарів пісковика, розділених субвертикальними тектонічними тріщинами. Довкола основної скельної брили фіксуються окремі скельні блоки – результат її руйнування.

Зупинка 2. Підходимо до великої скельної стіни (муру), що має назву Велике Крило, і є частиною скельної групи Тустанський Камінь. Її висота сягає 15 м при ширині 5 м і довжині близько 60 м. При огляді стінки досить добре помітний блоковий характер її будови, пов’язаний з горизонтальними і вертикальними тріщинами. Верхня частина Великого Крила представлена блоками різного ступеня заокруглення, які утворюють своєрідний кам’яний частокіл. Водночас, тут можна спостерігати похиле залягання шарів пісковика, яке підкреслюється текстурними лініями. Скельна стінка свідчить про процеси вивітрювання скельних порід і демонструє еволюційну схему їхнього руйнування. Морфологічні ефекти процесів вивітрювання можна побачити на передній (західній) частині Великого Крила у формі розширених вертикальних і

субгоризонтальних тріщин. На задній (східній) частині цієї стіни добре виражені стільникові мікроформи, які є результатом дії поверхневих вод. Розвиток і злиття стільникових форм веде до утворення мікроніш і жолобів. Ці мікроформи вивітрювання зумовлені літологією, експозицією (переважно східна і північна) та максимально фіксуються у нижній частині скель. У боковій стінці Великого Крила в пісковицях є невеличка псевдокарстова печера, утворення якої пов'язане з розширенням тріщин під впливом механічного і хімічного вивітрювання.

Скельна стіна Велике Крило є ілюстрацією до еволюції (руйнації) скель під впливом вивітрювання (фото. 2). Спрощено схему руйнування скель можна подати так:

- 1) розширення вертикальних і горизонтальних тріщин під впливом процесів вивітрювання і формування блокових окремоостей. Такі блокові утворення фіксуються в середній частині стінки;
- 2) заокруглення і моделювання відокремлених блоків під впливом вивітрювання; поступова втрата ними зв'язку з монолітною основою. Наслідки цієї стадії еволюції можна спостерігати у верхній частині стіни у вигляді кам'яного частоколу;
- 3) відрив блокових форм і формування ними нагромаджень у підніжжі. Такі блокові обвали є у підніжжі задньої стінки Великого Крила.

На південь від Тустанського Камея розташована скельна група Жолоб (лівобережжя потоку Гусиний). Відкриваються два скельних утворення, які нагадують стовпи з химерними вершинами. Скельна група Жолоб представлена двома скельними утвореннями типу скельна стіна, які мають цікавий зовнішній вигляд. Праворуч знаходиться скельна стіна, видима частина верхівки якої за формою нагадує жабу. Цю скелю від наступної скельної стіни відділяє пониження (жолоб). Друга скельна стіна має більш масивну брилоподібну форму зі звуженням у верхній частині. Обидві скелі розбиті вертикальними і субгоризонтальними тріщинами. Ці скелі досить наочно демонструють особливості залягання і текстури пісковиц, тектонічної тріщинуватості та процесів руйнації скельних порід шляхом вивітрювання. Тут спостерігаємо широкий спектр форм вивітрювання – розширені тектонічні тріщини, щілини, карнизи, печери, ніші, східчасті і стільникові мікроформи.

Фото. 2. Морфологія скельної стіни Велике Крило як дидактичний об'єкт для ілюстрації процесу руйнування скель (фото Б.Дзядика)

Північна частина Урицького комплексу скель представлена скельною групою Острий Камінь і Мала Скала. Скельна група Острий Камінь займає привододільну частину, а Мала Скала розміщена на схилі долини потоку Церковний.

Скельній групі Острий Камінь надає специфічності яскраво виражений гостроверхий характер їх вершинної частини. Під впливом вивітрювання вихідні блоки набули пікоподібних форм, що уподібило їх до альпійського рельєфу. У плані ця скельна група представляє собою складений мур, який творять дві скельні брили, розділені між собою пониженням (щілиноподібною розширеною тектонічною тріщиною). Довкола скельної групи розташовані невеликі скельні стінки та нагромадження блоків. Скельна група має загальну карпатську (північно-західну) протяжність, що відповідає протяжності яменських пісковиків. Скельні брили мають складну конфігурацію і характеризуються поєднанням зруйнованих скельних виступів у центральних частинах масиву з куполоподібними скелями по краях. Їхньою характерною ознакою є розширені щілиноподібні тріщини в середині масиву. Ця скельна група дає змогу вивчати літологічні, тектонічні особливості яменських пісковиків, а також особливості руйнування скельних масивів. Тут, як і на Тустанському Каміні, багато прикладів використання специфічної будови скель для давньої наскельної забудови.

Мала Скеля вирізняється відносно меншими розмірами, більш компактною формою та переважанням у скельній групі брилових утворень. Вершинна поверхня скель теж характеризується переважанням гостроверхих вивітрених блоків. Найвищі фрагменти Малої Скелі фіксуються у центральній частині і представлені окремими залишковими скельними формами типу скельна стіна, брила. Мала Скеля є доброю ілюстрацією руйнування шляхом відступання від периферії до центру скельних масивів Карпат, де

збереглися останцеві форми. Особливості її морфологічної структури були використані для спорудження об'єктів оборонного комплексу Тустань.

Адміністрація парку здійснила низку заходів, спрямованих на полегшення доступу до Урицьких скель. Було проведене просвітлення лісостану для поліпшення експозиційності скель, територію облаштовано малими архітектурними формами (містки, стилізовані будинки) (фото. 3). Водночас, доступу до основних атракцій Урицьких скель нема. На схилі стезці, що веде до Основного масиву (Тустанський Камінь) скель, спостерігаються процеси рекреаційної дигресії суглинистої товщі, особливо у вологі періоди. Не впорядковано рух відвідувачів серед скельних виступів Основного масиву, що загрожує їх безпеці та збереженню самого масиву. Дедалі частіше на скелях з'являються механічні і фарбовані графіті.

Фото. 3. Забезпечення доступу до Урицьких скель (фото Б.Дзядика)

Для зменшення негативного впливу на довкілля, пов'язаного з рекреаційним навантаженням на популярний туристичний об'єкт «Урицькі Скелі», а також з метою забезпечення безпеки відвідувачів, пропонуємо:

- 1) забезпечити інформаційно-освітнє облаштування туристичної траси та пропонованої дидактичної геотуристичної стежки;
- 2) ущільнити та вистелити камінням стежку до Тустанського Каменя Урицьких скель;
- 3) обмежити неорганізований рух туристів на території Урицьких Скель;
- 4) облаштувати поручні на схилі стезках та спеціальні переходи на скельних виступах Основного масиву Урицьких скель.

Дослідження формування на основі геоспадщини Верхньодністровських і Сколівських Бескидів нового заповідного об'єкта міжнародного значення – геопарку «Скелясті Бескиди», підтвердило значний геотуристичний потенціал цієї території:

- 1) головними геотуристичними атракціями тут є природно-антропогенні скельно-печерні комплекси Урича та Бубнища. Їх доповнюють численні скелі та скельні групи, водоспади і цінні геологічними відшарування;
- 2) територія придатна для формування геотуристичних трас – дидактичних (на Скелі Довбуша і Урицькі скелі), тематичних (мандрівки скелями і водоспадами Бескидів), тематично-кваліфікаційними (з включенням піших і велосипедних маршрутів);
- 3) для утвердження статусу геопарку на досліджуваній території необхідно розвивати спектр туристичних занять, пов'язаних з використанням багатой геоспадщини, забезпечити розвиток традиційних ремесел і збереження народного побуту, не допускати надмірного рекреаційного навантаження на об'єкт;
- 4) при розробці проекту геопарку «Скелясті Бескиди» та на етапах його впровадження необхідно забезпечити пріоритетний розвиток різних форм геотуризму.

-
1. Геологічні пам'ятки України: У 3 т. / В.П.Безвинний, С.В.Білецький, О.Б.Бобров та ін.; За ред. В.І.Калініна, Д.С.Гурського, І.В.Антакової. – К.: ДІА, 2006. – Т.1. – 320 с.
 2. Зінько Ю.В., Гнатюк Р.М., Благодир С.Ф. Проблематика створення геопарків в Українських Карпатах // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських карпат і прилеглих територій. – Львів: Вид. центр Львів. ун-ту ім. І. Франка. - 2006. — С. 274-281.
 3. Зінько Ю.В. Дослідження, охорона та використання геоморфологічної спадщини на великопросторових заповідних територіях Західної України // Вісник ЛНУ. Сер. геогр. – 2006. – Вип. 33. – С. 99-111.
 4. Зінько Ю., Шевчук О. Передумови створення геопарку «Українські Товтри» / Матер. міжнар. конф. «Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях». – Гримайлів-Тернопіль: «Джура», 2008. – С. 94-99.
 5. Крамарець В.О., Дубина Я.І., Коханець М.І., Приндак В.П. Об'єкти неживої природи національного природного парку «Сколівські Бескиди». – Сколе, 2005. – 35 с.
 6. Рідуш Б. Скельно-печерні природно-антропогенні комплекси в ландшафтах Українських Карпат // Przemiany krajobrazu kulturowego Karpat: Wybrane aspekty. – Sosnowiec, 2004. – S. 175 - 186.
 7. Рожко М. Тустань – давньоруська наскельна фортеця. – К.: Наукова думка, 1996. – 240 с.
 8. Тустань: Державний історико-культурний заповідник // Сколівщина. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 1996. – С. 38-69.
 9. Alexandrowicz Z., Alexandrowicz S. W. Geoparks – most valuable landscape parks in Southern Poland // Geological heritage concept, conservation and protection policy in Central Europe. – Cracow, 2003. – S. 11-12
 10. Alexandrowicz S. W. Starunia i badania czwartorzędu w tradycji I inicjatywach Polskiej Akademii Umiejetnosci. – Krakow, 2004. – 261 s.
 11. Ochrona geoznorodnosci w Polskich Karpatach // Pod kierunkiem Z.Alexandrowich I D. Poprawy – Warszawa, 2000. – 142 s.
 12. Rozycki P. Klasyfikacja wspolczesnych form turystyki // GeoTurystyka. –2005. – Т. 2. – № 1 (2) – S. 13 - 23.

13. *Słomka T., Kicińska-Świederska A.* Geoturystyka – podstawowe pojęcia // *GeoTurystyka*. – 2004 – Т. 1 – № 1 – S. 5 - 7.
14. *Słomka T., Kicińska-Świederska A., Doctor M.* Katalog obiektów geoturystycznych w Polsce. – Krakow, 2006. – 206 s.
15. UNESCO Geoparks Programme – a new initiative to promote a global network of geoparks safeguarding and developing selected areas having significant geological features // Hundred and fifty-sixth Session. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: Executive Board. – Paris, 1999. – S. 1-4.
16. <http://perso.wanadoo.fr/resgeol/etiteg.html> - What's a European Geopark?!

**FORMATION OF THE INTERNATIONAL GEOPARK “ROCKY BESKYDS”
AS A CENTER FOR GEOTOURISM**

Yuriy Zinko

*Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (032) 239-46-28*

Methodological problems of forming new international category of preserving and sustainable usage of geoheritage – geoparks in Ukrainian Carpathians are being discussed. Complex evaluation of potential territory in Beskyd region for establishing geopark “Rocky Beskyds” is being performed. The possibilities for development of educational forms of tourism in the pre-planned geopark and ways of transformation into geotouristic center of international importance are being analyzed.

Key words: geopark, geoconservation, geotourism, geoheritage, rock, geotouristic attractions, geotouristic routes

Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008

Прийнята до друку 22.06.2008